

Randsfjordmuseet åpner ukjente rom

Strategisk plan 2020 – 2025

Innledning

Verden er i endring. Vår tid preges av store spenninger og spørsmål. Migrasjon og globalisering har ført til økt kulturell og sosial kompleksitet, ny kunnskap og nye perspektiver utfordrer etablerte sannheter og klimakriser har synliggjort verdens sårbarhet. Maktskjevheter og diskriminering settes under lupen, og økende polarisering krever nyansering. I denne ambivalente samtiden virker og formes museene som åpne og inkluderende møteplasser der kunnskap utformes og formidles, historier fortelles og ukjente rom åpnes. Museer i dag handler om kulturell demokratisering. Det handler om å invitere inn nye befolkningsgrupper til museet for å fortelle fortellinger vi ikke tidligere har hørt og se historien med nye briller. Det handler om å diskutere og presentere tabuer vi ikke er vant til å snakke om, og det handler om at museer må være en aktiv aktør i samtiden som reiser debatt om verdier og holdninger. Museer er sekulære katedraller for de store spørsmålene, de små spørsmålene, det unike og det universelle - før, nå og i morgen.

Randsfjordmuseet er bevisst vår posisjon og makt til å påvirke samfunnsutviklingen. Vi vil med denne planen samle vår virksomhet rundt tre strategiområder som vil styrke museets posisjon som samfunnsaktør, og gjøre oss mer tydelig og tilgjengelig for besøkende.

I strategiområde 1 - *Bryt fasaden, samfunnsrolle og innovasjon i museet* vil vi arbeide for å forankre mangfold og flerstemmighet i hele museets virksomhet. Vi skal gjennom aktiviteter og prosjekter nå et større mangfold av brukere og deltakere, av utøvere, uttrykk og tilbud.

I strategiområde 2 - *Klimakrise og naturmangfold* vil Randsfjordmuseet arbeide for å øke forståelsen for naturmangfoldets egenverdi og oppnå samfunnsendringer hvor forbruk, forvaltning og rettferdig fordeling ikke går på bekostning av fremtidens generasjoner.

I strategiområde 3 – *Attraktivt og bærekraftig museum* vil vi iverksette tiltak for å skape attraktive arenaer med særegne profiler, og arbeide for å bedre tilgjengelighet og sikring av samlingene.

Forskning, formidling og forvaltning er sentrale oppgaver i et museum. Randsfjordmuseet skal drive forskning som belyser, formidling som beveger og ha en bærekraftig forvaltning med særlig fokus på mangfold. Til satsningsområdene er det utarbeidet mål og tiltak som involverer forskning og formidling. Forvaltning er samlet under strategiområde 3. De tre satsningsområdene, med deres mål og tiltak, er alle like viktige for museet og skal sammen peke ut en retning for museets drift og tydeliggjøre museets profil. Strategiområdene skal legge til rette for økt tverrfaglig samarbeid og igangsette intern kompetanseheving i strategiområdenes tematikk.

Til grunn for dette notatet ligger våre styringsdokumenter, som er vedtekter, eierstrategi og de årlige tilsagnsbrev fra Kulturdepartementet. I tillegg forholder vi oss til politiske og museumsfaglige planer og dokumenter.

Hva er Randsfjordmuseet?

Randsfjordmuseet AS strekker seg fra Lunner i sør til Gausdal vestfjell i Nord. Museet består av formidlingsarenaene Kittilbu Utmarksmuseum, Lands Museum, Hadeland Folkemuseum og Hadeland Bergverksmuseum. Selskapet forvalter eiendommer og kulturmiljøanlegg i Viken og Innlandet, og eies av 6 kommuner og 3 museums lag i Hadeland, Land og Gausdal. Randsfjordmuseet er en del av Opplandsarkivet og vi tilbyr bygningsvernrådgivertjeneste. Museets venneforeninger og museums lag er viktige medspillere og støttespillere, og bidrar til det frivillige arbeidet ved museet.

Randsfjordmuseet arbeider med naturhistorie, kulturhistorie og samfunn, og synliggjør sammenhengene mellom disse fagfeltene. Vi inviterer til innsikt og refleksjon over distriktenes mangfoldige historie(r) og arbeider for å bidra til utviklingen av et raust og inkluderende samfunn. Randsfjordmuseet dokumenterer og formidler kunnskap som setter samtiden i et historisk perspektiv. Vi ønsker å påvirke samfunnsutviklingen og må derfor engasjere oss i vår tids kulturelle kompleksitet, utfordre eksisterende fortellinger om fortiden og være bevisst vår definisjonsmakt.

Formål

Museets vedtektsbestemte formål:

«Museet skal være et møtested mellom natur, kultur, kunst og teknologi i fortid, nåtid og fremtid. Randsfjordmuseet skal være en åpen og vitenskapelig institusjon som samler inn, forvalter, formidler og forsker på materiell og immateriell natur- og kulturarv i museumsregionen. Museet kan ta på seg nasjonale dokumentasjonsoppgaver på områder der dette er naturlig gjennom innsamling, bevaring, forskning og formidling.»

(Fra vedtekter for Randsfjordmuseet § 3)

Randsfjordmuseet skal oppfylle formålet ved å være et møtested for kunnskapsutveksling og opplevelse, og et arnested for dialog, debatt og refleksjon. Gjennom deltakelse i våre lokalsamfunn skal vi arbeide for å bryte ned barrierer som hindrer medvirkning og inkludering. Vi skal være en tydelig aktør i samfunnet, og bidra til en dypere forståelse for naturen og den komplekse verden vi lever i. Randsfjordmuseet har et særlig ansvar i å forankre mangfold og representativitet i hele museets virkeområde. Dette fordrer kritisk refleksjon rundt egen virksomhet og evne til å involvere berørte grupper. Randsfjordmuseet skal ivareta og utvikle våre samlinger, og bruke samlingene som grunnlag for vår forskning og formidling til å skape ny kunnskap og motivere mennesker til å bidra til positive forandringer i sine omgivelser. Randsfjordmuseet skal jobbe med innsamling, forskning og formidling etter vitenskapelige prinsipper og etiske retningslinjer.

Visjon

Randsfjordmuseet åpner ukjente rom

Med vår visjon ønsker Randsfjordmuseet å utforske det ukjente. Vi vil åpne dører til fysiske, historiske og mentale rom: Til ny viten, nye erkjennelser, nye historier, nye perspektiver og dialog. Vi skal tilby rom for undring, inspirere til engasjement og bygge tilhørighet. Våre museer skal oppleves betydningsfulle i enkeltmenneskers liv og i deres omgivelser.

Verdier

Museet skal gjenspeile det samfunnet det er en del av. Samfunnsrollen dreier seg om kulturell demokratisering – en pågående prosess der mangfold og inkludering er sentrale stikkord. Dette innebærer et særskilt ansvar for å inkludere alle grupper av befolkningen i museets virksomhet, og i særlig grad grupper som vil ha vansker med – på eget initiativ – å komme i kontakt med museet.»

Fra museets eierstrategi

Randsfjordmuseets verdier er:

- Raus
- Ansvarlig
- Nysgjerrig
- Dristig

Å være **raus** er å være inkluderende, rundhåndet, sjenerøs, spandabel og edel. Raushet er å våge åpenhet, lytte til andre, våge å feile og tillate andre å feile. Å være raus er å tre til side og ikke være dømmende.

Å være **ansvarlig** innebærer å reflektere over handlingsmuligheter og velge de handlinger som gjør en positiv forskjell for mennesket og samfunnet. Å ta ansvar innebærer å ta konsekvensen for sine handlinger, være profesjonell og arbeide for et bærekraftig samfunn.

Nysgjerrighet viser en åpen, leken og søkende holdning til ny erkjennelse, og er drivkraften bak forskning og annen vitenskap som bidrar til at museet innehar kunnskap og kompetanse på våre fagfelt.

Å være **dristig** innebærer å være villig til å ta sjanser, tenke nye tanker, våge å gå utradisjonelle veier og å ha tro på at det umulige er mulig.

Økonomi

En forutsetning for å nå målene i denne strategiplanen er tilstrekkelig økonomisk handlingsrom til å gjennomføre driftsoppgaver, bevaringstiltak og planlagte prosjekter. Museet vil i kommende planperiode styrke museets egeninntekter ved at alle deler av museet drift synliggjøres og åpnes opp for publikum. Ved dette ønsker vi å øke egeninntektene produsert av museets samlinger, kafé- og butikkdrift, utleie, arrangementer, gruppetilbud m.m. Vi skal i kommende planperiode samarbeide godt med lag, foreninger, næringsliv og sponsorer for å skape et levende og økonomisk bærekraftig museum.

Det forutsettes at offentlige driftstilskudd fra stat, fylkeskommuner og kommuner videreføres på minimum dagens nivå, justert for lønns og prisutvikling, og at museet lykkes med å hente inn prosjekt- og sponsormidler til arrangementer, utstillinger og prosjekter.

Strategiområder

1. «Bryt fasaden» - samfunnsrolle og innovasjon i museet

«Museenes samfunnsrolle eller samfunnsoppdrag ligger i å utvikle og formidle kunnskap om menneskers forståelse av og samhandling med sine omgivelser. I dette ligger stor faglig frihet og samtidig utfordringer for museene å definere hva som er relevant og viktig i et samfunnsperspektiv. Dette er et faglig kjernespørsmål for museene, som krever kontinuerlig analyse og refleksjon.»

St.melding 49 – Framtidas museum

Utfordringer

Å ta en aktiv samfunnsrolle handler om å nyansere forståelsen av både historien og vår egen samtid, stille kritiske spørsmål til egne og andres praksiser, gi rom for flere stemmer og å vise kompleksiteten i samfunnet. Historisk sett har folkemuseene samlet og formidlet majoritetssamfunnets historie. Gjennom hegemoniske og ofte idylliserte fremstillinger har museene bidratt til å konstruere identitetsforståelser og kulturbeskrivelser ikke alle kjenner seg igjen i. En større bevissthet rundt mangfoldet i vår historie er en forutsetning for god og kunnskapsbasert fornyelse av folkemuseene som et relevant sted for vår tid.

Mål

Randsfjordmuseet skal være blant Norges ledende museer på samfunnsrollearbeid. Vi skal gjennom målrettede aktiviteter og prosjekter nå et større mangfold av brukere og deltakere, av utøvere, uttrykk og tilbud.

Bryt fasaden skal bidra til å forankre samfunnsrollearbeidet i hele museets virksomhet og videreutvikle Randsfjordmuseets posisjon som et nyskapende museum nasjonalt. Arbeidet har stor overføringsverdi til museumssektoren for øvrig, og er tilknyttet nasjonale museumsnettverk og pågående forskningsarbeid. Med *Bryt fasaden* vil vi utvikle utstillinger, samlinger, metoder og en museumsprofil som gjør museet interessant og inkluderende for dagens befolkning.

Tiltak:

Formidling:

Randsfjordmuseet skal:

- produsere og formidle utstillinger som nyanserer, belyser og stiller spørsmål til historien og vår egen samtid.
- jobbe med å utvikle eksperimentell og tverrfaglig utstillings- og formidlingsmetodikk for å gjøre samling og museum mer relevant og representativt.
- etablere et årlig seminar med fokus på museenes samfunnsrolle. Målet er at seminaret skal etableres som et nasjonalt møtepunkt for tankevekkende perspektiver på kultur, historie og samfunnsliv og være starten på etableringen av et faglig nettverk om museenes samfunnsrolle.

Forskning og kunnskapsutvikling

Randsfjordmuseet skal:

- gjennomføre publikumsundersøkelser av brukere og ikke-brukere av museet
- delta i forskningsprosjekter der folkemuseer, identitet og lokalsamfunn er tematikk, og produsere 3 fagfelleverderte artikler om temaet i strategiperioden.
- Identifisere og digitalisere de deler av samlingen som kan knyttes til minoriteter og flerkultur
- prioritere innsamling og dokumentasjon av materielt og immaterielt materiale som styrker mangfoldsdimensjonen i samlingen.

2. Klimakrise og naturmangfold

«For å bevare naturmangfoldet er det viktig å se på dette som et mål i seg selv. Ofte blir naturmangfold sett som en del av temaene klimaendringer og miljø. Det blir for snevert. Noen ganger er det konflikt mellom miljø/ klima og naturmangfold. (...) For å hindre tap av naturmangfold kreves en rekke samfunnsendringer. Først og fremst kreves et fokus på bærekraftig utvikling.

FN-Sambandet, høsten 2020: Konvensjonen om biologisk mangfold, Klima og Miljø.

<https://www.fn.no/tema/klima-og-miljoe/naturmangfold>

Utfordringer

Randsfjordmuseets fire museer har alle sitt opphav i menneskets utnyttelse av naturens ressurser. Landbrukshistorie og industrialisering danner det historiske bakteppet for våre to folkemuseer, gruvedrift og mineralutnyttelse er utgangspunktet på Bergverksmuseet, og jernutvinning, jakt- og fangst det kulturhistoriske utgangspunktet på Kittilbu. Vi mener det er en viktig del av vårt samfunnsoppdrag å synliggjøre sammenhengen mellom menneskets ekspansjon og et naturmangfold i endring, og bidra til utviklingen mot en bærekraftig fremtid.

Vi er inne i en tid med masseutryddelse av arter. Menneskelige inngrep og overutnyttelse har stor påvirkning på farten utryddelsen skjer. Samtidig har kun en liten del av befolkningen kunnskap om naturmangfold og tapet av arter.

Mål

Randsfjordmuseet skal være blant Innlandets beste museer på forskningsbasert naturformidling. Vi skal gjennom målrettede aktiviteter og prosjekter skape forståelse for naturmangfoldets verdi og verdens sårbarhet.

Randsfjordmuseet er en viktig aktør i Innlandet med aktiv innsamling, forskning og formidling av naturhistorisk materiale. Kunnskapsbasert kommunikasjon om naturen er nødvendig for å øke forståelsen for naturmangfoldets egenverdi, og for å få samfunnsendringer hvor forbruk, forvaltning og rettferdig fordeling ikke går på bekostning av fremtidens generasjoner. Norges regjering har, i likhet med en rekke andre nasjoner, erklært en krisesituasjon og framsatt behovet for en global respons. Allikevel viser det seg at en helhetlig, kunnskapsbasert og bærekraftig forvaltning av naturen uteblir.

Tiltak:

Formidling:

Randsfjordmuseet skal:

- utvikle målrettede formidlingstilbud med søkelys på klimakrise og naturmangfold
- styrke samarbeid med destinasjonsselskaper rundt bærekraftig reiselivsordninger og «sakte-turisme».

Forskning og kunnskapsutvikling:

Randsfjordmuseet skal:

- utvikle minimum ett tverrfaglig forskningsprosjekt i samarbeid med UH-sektoren.
- Prioritere forskning som belyser klimakrise og naturmangfold
- Produsere inntil 3 fagfelleverderte artikler i planperioden
- Etablere forpliktende samarbeid med andre organisasjoner innen naturhistorisk formidling.

3. Attraktivt og bærekraftig museum

«(...) museene må arbeide for å fungere i et todelt perspektiv: de skal ha sitt primære nedslagsfelt i sine lokale og regionale miljøer, samtidig som de skal inngå i et nasjonalt museumsnettverk»

(St.meld. 49 Framtidas museum s.11)

Utfordringer

Flere av Randsfjordmuseets arenaer har stort behov for fornyelse for å imøtekomme økt aktivitet og stigende besøkstall. Museet må iverksette tiltak for å skape attraktive arenaer som når et større mangfold av brukere.

Forvaltning av samlingene er en uttalt del av museets mandat og anses som en kjerneoppgave ved siden av formidling og forskning. Det arbeides kontinuerlig med forebyggende bevaringstiltak, kartlegging av delsamlinger, revisjon og digitalisering - noe som har bedret intern og offentlig tilgang til deler av samlingene. Arbeidet avdekker samtidig store utfordringer innen katalogisering, vedlikehold, preventiv konservering og oppbevaringsforhold. Særlig gjelder dette deler av arkivsamlingen, bygningssamlingen og gjenstandsmateriale som oppbevares i uisolerte og ikke-kontrollerte lokaler.

Mål

- Randsfjordmuseets virksomhet skal være bærekraftig og skal ha attraktive arenaer med særegne profiler. Vi skal være proaktive i forhold til samfunnsmessig utvikling av stedene.
- Vi skal bedre vedlikeholds nivå i bygningssamlingen og øke magasinkapasiteten og mengden digitalt tilgjengelig samlingsmateriale

Tiltak:

- **Fullføre mulighetsstudie Kittilbu Utmarksmuseum**

Randsfjordmuseet har i samarbeid med Norsk Turistutvikling igangsatt en mulighetsstudie ved Kittilbu Utmarksmuseum. Vi skal i strategiperioden fullføre mulighetsstudiet og på dette grunnlag vurdere utvikling av et besøkssenter for å styrke museet og imøtekomme informasjonsbehov om nasjonalparken. Vi skal i denne sammenheng utvikle en helhetlig formidlingsplan og profil for nye Kittilbu med utstillinger, publikumstilbud og formidlingsaktiviteter.

- **Utvikling av museumsavdelingene på Hadeland**

Hadeland Folkemuseum er hovedadministrasjon for det konsoliderte museet. Museet har de siste årene utviklet seg til å bli en attraktiv arena med økt aktivitet og stigende besøkstall. Denne positive utviklingen krever et museumsanlegg som i langt større grad imøtekommer publikums og de ansattes behov enn hva museet gjør i dag. Randsfjordmuseet skal i kommende strategiperiode gjennomføre en mulighetsstudie av museumsanleggene på Hadeland og se anleggene i sammenheng med hverandre og med øvrig kulturliv på Hadeland.

- **Gjennomgang av avtaler knyttet til eiendommer i privat eie**

Randsfjordmuseet skal i kommende strategiperiode gjennomgå og vurdere inngåtte avtaler knyttet til eksterne arenaer museet har et forvaltning- og/eller formidlingsansvar for.

- **Bærekraftig forvaltning**

Randsfjordmuseet skal ivareta viktig materiale ved å gjennomføre prioriteringsprosesser for delsamlinger, og sikre at avhending eller destruksjon av bygninger og annet samlingsmateriale er grundig fundert og dokumentert.

- **Bedre magasinkapasitet**

Randsfjordmuseet skal bedre utnyttelsen av museets magasiner ved å skille ut mindre verdifullt materiale og vurdere samlokalisering av samlinger og deponering av materiale til andre bevaringsinstitusjoner.

- **Digitalisering**

Randsfjordmuseet skal øke digitalisering av samlingen for å tilgjengeliggjøre museets materielle og immaterielle samling for en større gruppe brukere.

Oppfølging av strategiområdene

En strategisk plan peker ut en retning for museets drift og tydeliggjør museets profil. Vi har i denne planen pekt på tre strategiske områder museet vil arbeide med de neste fem årene. Dette innebærer at enkelte temaer må sees i et nytt perspektiv; gjennom de nevnte strategiområdenes briller, mens andre temaer må velges bort for en periode, for eventuelt å ta dem fram igjen til ny vurdering i 2025. Det vil være opp til museets ledelse og gjøre en løpende vurdering av dette.

Randsfjordmuseet skal oppfylle de strategiske målene ved å benytte målstyring i oppfølgingen av denne planen. Måltall og kriterier skal utarbeides og synliggjøres i årsplaner og KPI, og følges opp av seksjonsledere og direktør. Det er viktig å understreke at museet er avhengig nødvendige ressurser og kompetanse for å gjennomføre de strategiske satsningsområdene. Planen skal derfor evalueres årlig for vurdering og eventuelt justering av tiltakene slik at målene blir oppfylt.